List 33. **NOVICE** Tečaj XXIV.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 15. avgusta 1866.

Gospodarske stvari.

Pisma do naših gospodarjev.

Piše Fr. Povše.

Dovolite, dragi mi rojaki, da se oglasi tudi še le mlad delavec na lepem in širokem polji gospodarske učenosti. Naj bode mi dovoljeno najprvo, da dokažem, da je zeló napčna misel tistih, kteri menijo, kmetovanje je kmetovanje, k temu ni treba šole itd., dovolj je, ako delamo tako, kakor so delali naši predniki. Že to, da potrebuje dandanes kmetovavec več prihodkov kakor nekdaj, je dokaz, da mora več pridelovati kakor so pridelovali predniki naši. Vsaka vednost se čedalje bolj razvija, in tako se mora tudi kmetijska razširjati. Pred nekimi leti je umno kmetovanje še zeló spalo pri nas, zdaj so se začeli ljudje dramiti, in upati smemo, da bode čedalje več umnih gospodarjev. In ravno naši ljubi slovenski domovini je posebno treba umnega kmetijstva; naša zemlja ni slaba, tudi mokrote po dežji ima (saj kranjska) dovelj, ki je je treba, da rastline spešno rastejo.

1.

Nekaj o zemlji sploh in o znanji podnebja (klimatologii.)

Beseda zemlja pomeni marsikaj. Tako pravimo zemlja velikemu svetu (mundus) in prsti našega polja. O tej poslednji pomembi hočem besedo zemlja rabiti.

Zemlja, kakor je znano, ni od nekdaj; ali ona je postala po razpadu kamenja. V zemlji ne nahajamo le rudnine, temuč tudi organične stvarí, to je, ostanke od živalstva in rastlinstva. Zemlja je težka (debela) ali lahka (rahla); tako imenuje priprosti kmetovavec zemljo. Kmetovavec mora zemljo dobro poznati, da vé, ktere rastline na tej, ktere na uni zemlji boljše rastejo. Tako, postavimo, ljubi pšenica debelo zemljo, ječmen ne; v zemlji, ktera je lahka, hitro gnoj segnije, ker zrak tako zemljo lahko prešine; v težki zemlji je drugače. — V razni zemlji so razni kemični deli, in treba je vedeti, kteri da so, da vemo pravi gnoj in prave rastline na tako zemljo devati. Ako gnojimo z navadnim gnojem mahovino po močirjih, bomo videli, da nič ne pomaga; ako pa ji privoščimo apnenine, bode to djanje umno in koristno. — Umni gospodar mora tedaj vedeti, kakošna zemlja je raznoterim rastlinam pripravna, in prevdariti mora znati, kakošen gnoj mu je na njivo voziti. Tako bi ne bilo ravno prav koristno, ako bi mnogo hlevskega gnoja detelji dal; koristnejši bi bilo, ako ji dá apna ali mavca (gipsa), kajti detelja potrebuje ravno takih kemičnih tvarin, ktere ravno v gipsu nahajamo. Omenil sem, da v lahki zemlji hitro gnoj segnjije; al lahka zemlja se tudi hitro posuší; voda, ktero taka zemlja dobí, hitro skozi njo vdari, debela zemlja pa dolgo časa mokra ostane; to je v nekterem oziru dobro, v drugem ne. Tako dozorí žito na suhih zemljah hitreje kot na debelih in močirnih, ravno tako sneg hitrejše izgine na suhih, lahkih zemljah kakor na debelih močirnih. — V raznih krajih so tudi razne zemlje, tako so nektere bogate apnénice, druge kremenice itd. Umnost gospodarjeva tedaj lahko nektere njive popravi; tako je mogoče, predebelo zemljo z lahko zemljo zboljšati in ravno tako tudi rahlo zemljo z debelo. Dobro je, da umni gospodar vé, kterih kemičnih stvarí je ta ali una rastlina zemljo oropala, da potem vé, kakošen gnoj mu je na to zemljo voziti, da zopet dobí zemlja svojo moč in raznim rastlinam potrebni živež.

Vse to pa le tisti kmetovavec vé, ki se je učil kmetijstva in v kmetijstvo segajočih naukov, kteri pridno prebira bukve in „Novice“, ki pišejo kmetijstvu.

Naj še nekaj omenim o znanji podnebja (klimatologii) in vremenosti (meteorologii).

Tudi o tem mora umni kmetovavec kaj vedeti. Zakaj pa? bi me utegnil kdo poprašati. Reven bo sicer moj odgovor; al rečem le to: ako je zemlja prva podlaga kmetijstvu, gotovo mu je druga podlaga podnebje (klima). Da ni vsako žito, vsako drvo in sploh vsaka rastlina za vsak kraj, to vé vsak gospodar. Kraj pa pomeni tukaj lego njegovo, podnebni zrak in vse vremenske zadeve — z eno besedo to, kar se v učenem jeziku imenuje klima. Prašam tedaj: ali ni treba, da je umni kmetovavec tudi dober klimatolog, to je, da pozná podnebje? Gotovo, da.

Kmetovavec je človek, kteri dežja najbolj potrebuje; on je človek, kteremu dobro vreme, dež v pravi meri in o pravem času veliko pomaga, hudo vreme pa veliko škoduje. — Res, da vremenu gospodar je le tisti Gospod nad nami, ki véliko pratiko piše; vendar kmetovavec, ako je klimatolog, si tudi v nekterem oziru saj nekaj pomagati more. Dobro in potrebno je tedaj, da ima umni kmetovavec termometer (gorkomer) in barometer (zrakomér), da vidi, koliko gorkote da je danes, in ako vidi na večer, da je mrzlo, si obvaruje vinograde slane. To leto so na Ogerskem pri Nežideru (Neusiedel) mnogi posestniki vinograde rešili slane (mraza). Videli so zvečer na gorkomeru, da čedalje mrzleje prihaja; zažgali so tedaj ob nogradih slamo tako, da se je dim čez vinograde valil; in to je pomagalo; druge vinograde pa je poparila slana. V tem in še mnogem druzem oziru (za méro prave gorkote v hlevih itd.) torej je dobro imeti gorkomér in sploh kaj o klimatologii vedeti. — Čemu pa barometer (zrakomér)? Kaj je mogoče izvedeti, kdaj da bo dež, toča itd.? Res je, da ne za gotovo; vendar pa nam je barometer dokaj bolji vremenski prerok, kakor vse pratike in drugi preroki, naj so „šekelj“ ali „škofka.“ Umni go-

spodar, ki gleda na barometer in vidi, da zeló pada, ne bo dal senožeti kositi, ker drugi dan ali čez par dni je dež gotov, in ne bo mogel suhe mrve ali otave domú spraviti itd.

Mnogo bi lahko o tem pisal, pa naj zadostuje to, česar mi noben, če še tako hud svojeglavec utajiti, ne more. (Dal. prih.)

O sviloprejkah in dobrih jajčicih za seme.

Odgovor na vprašanje v 29. listu.

(Konec.)

Ako hočemo stalen in zdaten dobiček od sviloprejk imeti, zasadimo si najprej dovolj murbovih dreves; zakaj zanašati se nikakor ni, da bomo vselej galeto za seme prodajati môgli; kdor pa perje kupuje, daje dosti dobička drugim iz rok. Kokonov za seme se je na Laško le pretekla leta zato mnogo prodalo, ker so imeli domá bolezen in so drugod iskali semena.

Umni gospodar vsak prevdari: kaj mu več dobička v kratkem času donese. Gotovo je, da skoraj nobena reč toliko ne vrže, kakor sviloprejke tistemu, kdor jih prav gleštati umè in ki ima sam dosti perja. Tudi oseba, za nobeno težko delo pripravna, si lahko kaj zasluži, če črvičem streže.

To spoznajo vsi bistroumni Lahi, ter svilorejo cenijo za najboljo prihodnino; zato nekteri celó trte sekajo in raji murbe sadé.

Hvalimo tedaj južni Slovani previdnost Božjo, da nas je posadila v kraje, v kterih se po lahki poti dá veliko pridobiti.

Slišim pa, da marsikdo pravi: „Saj bi se še ukvarjal s svilorejo, ako bi le tiste hudobne bolezni ne bilo, ki mi pobere veči del črvičev, in vès moj trud je potem zastonj, vsi stroški za perje grejo rakom žvižgat!“ — Res je sèm ter tjè zdaj ena leta taka; al te kuge ni bilo poprej in bode sčasom tudi nehala. Če zato obupa svilorejec, bi moral tudi živinorejec obupati, ker mnoge bolezni in kuge poberó tudi konje, vole, prešiče in drobnico.

Slišim tudi tega in unega ugovarjati, rekoč: „svilorejа se prišteva obrtnosti, živinoreja je za kmeta.“

Ne tajim tega, da živinoreja je podlaga kmetijstvu, posebno v tacih krajih, v kterih njiv drugače gnojiti, rahljati in rodovitnost jim obdržati ne znajo, nočejo ali ne morejo kakor z živinskim gnojem. Pa tudi, če je kmetija daleč od velicega mesta, kmet drugače solda ne vidi, ako ne prodá masla, kako govedo ali kakega ščetinca.

Obrtnost naj kmetijstvo podpira! Premisli na pr. le-to: Če tudi 2letnega voleka za 100 forintov prodaš, si dobil komaj vrednost krme, ktero je volek povžil, voleka si pa dal zastonj, komaj da ti gnoj za dobiček ostane.

Trda je za denar povsod; treba je tedaj umno gospodariti in računiti.

Razločki vrednosti zemljišč in zemljiščinega davka.

Časnik c. kr. dunajske kmetijske družbe „Allgem. Land- und Forstw. Zeitung“ v 20. listu l. l. piše o tem to-le:

Rodovitna zemlja Avstrije znaša 97 milijonov in 750.000 oralov (johov), Francozke pa le 85 milijonov in 261.000 oralov.

Po uradno-službenih cenitvah se ceni v Avstrii vrednost tega ležečega (ralnega) posestva le na 9500 milijonov gold., tedaj vrednost enega orala, počez vzeto, na 97 gold. 20 krajc., — na Francozkem pa se ceni vrednost gori imenovanega zemljišča na 33.498 milijonov gold., enega orala tedaj na 392 gold. 90 kr.

Kolik razloček! Če tudi so še druge okoliščine vzrok tega velikega razločka pri nas in na Francoskem, vendar tudi vsa drugačna razmera zemljiščinega (gruntnega) davka v našem cesarstvu in na Francozkem dela razloček: na Francozkem znaša zemljiščini davek le 19 krajc. (prav na tanko 19.6 kr.) od orala, to je, nekoliko čez 8 odstotkov (percentov) od čistega dohodka, — v Avstrii pa blizo 72 kr. od orala, to je, čez 23 odstotkov. — Očitno je po takem, kako treba je v Avstrii prenaredbe (reforme) zemljiščinega davka, za ktero je vlada že priprave delala, ki pa se niso dognale.

Národno-gospodarske stvari.

Potrebe slovenskega naroda

v kmetijskih in obrtnijskih šolah.

Slovenci prebivajo po krajinah pripravnih za poljedeljstvo, za vinorejo, za svilo- in živinorejo, za čbelarstvo, za rudarstvo, kupčijo in za mnoga rokodelstva in obrtništva. S čemur koli se človek ukvarja, treba mu je, da dobro zná in razume (zastopi) svoje opravilstvo. Res je, da se človek nekoliko naučí po izgledu svojih staršev in sosedov, s kterimi pride v dotiko, in po nauku, ki ga deček dobí pri mojstru. Al to v sedanjih časih ne zadostuje zato, ker tisti, ki bi imeli drugè učiti, se sami niso kaj pravega naučili; tedaj tudi druzih učiti niso v stanu. Potrebe so se jako pomnožile; davki so se silno povzdignili; dohodki posestev, po dosedanjem kopitu obdelanih, ne dosegajo več tega, česar se potrebuje. To pa je krivo, da jih pride čedalje več na boben.

Taka se godí tudi rokodelcem in obrtnikom, kteri pri mali svoji izobraženosti zastajajo s svojimi izdelki v primeri prebrisanih tujcev ali v daljnjih dežélah izurjenih domačinov. Z vsem trudom in prizadetjem jim ni mogoče izhajati.

Če prašamo, zakaj to? recimo naravnost, iz pomanjkanja dostojnega nauka, dostojne omike.

Poljedelcu ni več zadosti, da se vede po izgledu prednikov; treba mu je vedeti, kako svoj svet obdelovati, da mu večih dohodkov dajè, kakor jih je donašal njegovim starišem, — za kteri pridelek je njegov svet pripraven, kteri pridelek mu več od druzega vrže, — kako s pridelkom obračati se, da sicer več nese. To zadeva zlasti vinorejce.

Od rokodelcev se zahteva po potrebah sedanjega časa veliko znanstva; česar se je domá naučil, s tem mu ni mogoče vstreči raznim tirjatvam. Od todi pride, da se k nam kličejo prebrisani delavci iz tujih dežel, in da namesti domačih nevednežev tujci vživajo naš domači kruhek. Koliko dohaja daljnih Lahov k nam, ki prevzemajo vsa veča zidarska dela. Nikomur ni zameriti, da si namesti bedastih domačih jemlje prebrisanih in pridnih tujcev na delo. S svojim denarjem storí vsak, kar mu je drago. Pa zagotovljam vas domačine, da vsak bode raji vas vzel na delo mimo tujcev, kakor hitro si bode svest, da mu za enako plačilo tudi vi izdelate tako in toliko delo kot tujec.

Da pa je domačim našim ljudem to mogoče, treba je napredovati s časom, se izučiti svojega rokodelstva popolnoma. Tako izurjenje doseči, je odraslim edino mogoče po pridnem branji, da izvedó, kaj in kako delajo drugod.

Vse drugače je pa to, kar se tiče naše mladine. Nji je treba priložnosti nakloniti, da ji bode mogoče se vsega učiti, kar sedanjost tirja, in to so

šole, v kterih se uči vse, kar je poljedelcem, obrtnikom in rokodelcem v njihovem delu potreba vedeti in znati.

Treba nam je tedaj šol za učenje kmetijstva in rokodelstev. Taki nauki pa se morajo dajati našim ljudém v njih maternem jeziku, kterega razumejo, zakaj veči del ljudstva je prisiljen, prej ko prej si potrebni živež pridobívati, in more tedaj le malo časa svojega življenja obračati na druge rečí. Zdrava pamet že sama kaže, da uk tujih jezikov je tù očitna potrata časa, in da ovira napredovanje v potrebni omiki. Čemu bom hodil po ovinkih, ako me naravnost pot pelje do zaželenega cilja in konca? Obrtniki in rokodelci hočejo živeti in potrebujejo, da se jim nauk dajè na najkrajši poti, — ta pa je materni jezik.

Po taki poti v kmetijskih in obrtnijskih šolah podučena mladež si bode prizadevala napredovati tudi po zapuščeni šoli z branjem dotičnih knjig in časnikov. Tudi s posnemanjem dobrih in bolje izurjenih delavcev ji ne bo težko stalo po prejetem (šolskem teoretičnem) poduku v svojem rokodelstvu napredovati.

Kadar bomo imeli do dobrega izurjenih obrtnikov in rokodelcev domačih, kolikor nam jih je treba, stavim vam, da nihče ne bode več segal po tujih delavcih.

Res zadnji čas je, da se pri nas takih šol osnujemo! Najnovejši časi so našo dosedanjo nevednost do dobrega pokazali, pa tudi dopričali, da je duševna moč kos telesni, in da le obé vkup kaj zamorete.

Slovenec je trdne postave pa prebrisane glave; s pomočjo pripravnega poduka bode kmalu pokazal, da to, kar drugi vedó in znajo, tudi on vé in zná: Zato še enkrat povdarjam: dajte narodu našemu kmetijskih in obrtnijskih šol, pa domačih, ne tujih (kakoršna je sedanja obrtnijska šola, sklenjena z našo realko), da naši fantje morejo v take šole brž stopiti in v maternem jeziku se tega učiti, s čemur si kruh služijo. Dr. — l.

Kteri jeziki so pri kupčii na Kranjskem najpotrebniši?

Spisal v Bledu „pod lipo“ Jože P—ž.

V kranjski deželi sta pri kupčii na drobno, posebno s kramarskim blagom, slovenski in laški jezik najpotrebniša. Čuda, da ne imenujem nemškega jezika pred laškim; pa vendar je tako. To pa tudi hočem spričati.

Kupčija s kramarskim blagom v kranjski deželi teče večidel na Tominsko, Goriško, Istrijo in v bližnje laške kraje; kramarji na deželi so večidel kmetiški ljudjé, in vsak trgovec ljubljanski, če tudi je najhuji nemškutar (žalibog, da nam tacih res ne manjka), mora svoje račune in pisma pri kupčii z gori imenovanimi kraji ali slovensko ali laško pisati. Toliko potrebniši bo pa zdaj laški jezik, ker bo Ljubljana blizo meje laške dežele.

Smešno je videti pri trgovcih (in žalibog tudi pri meni) nemško natisnjene račune, pisane pa v slovenskem jeziku; al kaj se če, ker malo naših kupčijskih pomočnikov slovensko pisati ali brati zná, in tako še zmiraj, kar največ je mogoče, kramarjem, če tudi nemškega ne umejo, nemško pisane račune silimo. In kdo je zopet tega kriv, kakor naše šole, ki so slovenski jezik za duri postavljale. Kdaj neki bo vodja ljubljanske kupčijske šole spoznal, da je treba, da se kupčijski učenci vadijo tudi v slovenskem opravilskem spisji (Geschäftsstyl) in se ga naučijo tako, da morejo račune in druge rečí kramarjem pisati po domače. Kakor naši ljudjé v kancelijah morejo zahtevati slovenska pisma, tako tudi v štacunah, kamor svoj denar nosijo; saj menda tudi kramarji niso zavoljo štacun na svetu, ampak štacune so za kramarje! Gospod Mahr bi bil vendar to potrebo že lahko davno videl; ako je ni, naj stopi v štacune, da vidi, koliko se tù v nemškem jeziku prodaja; kakoršna pa je beseda pri barantii, takošna, mislimo, mora tudi v pismu biti, sicer ga kramar ne razume in le po samih številkah tava! Realki pa bi svetoval, da bi se tudi laški jezik v nji obligatno učil; to tirjajo naše današnje okoliščine, in mi ne smemo zad ostajati.

Vse to iz lastne skušnje govorim, ker četrtstoletna samostojnost v kupčii me je djansko prepričala, da sta pri naši domači kupčii imenovana dva jezika najpotrebniša; zato še dandanašnji obžalujem, da se nisem v mladosti laškega jezika do dobrega naučil — al jaz nisem tega kriv.

Se vé, da trgovcu je tudi nemški jezik potreben, posebno pri kupovanji in naročevanji blagá iz nemških dežel; al učenja tega jezika ni treba priporočati; saj se nam povsod kot edino izveličavni jezik celó v ljudske šole sili.

Ne tajim tudi, da imamo nektere kramarje, ki jo radi po nemško režejo in tudi nemško pišejo; al kako zmešana in smešna so taka pisma! trgovec, ki tako pismo v roke dobí, včasih vse Svetnike na pomoč kliče, da bi mu pomagali razumeti, kar tak kramarček piše.

Kamor koli tedaj pogledamo, povsod se dandanašnji kaže potreba, da kakor po domače (slovensko) kramarimo, tako tudi kupčijske račune in druga pisma slovensko pišemo. Naši trgovci in njihovi pomočniki pa, če tudi manj, vendar tudi večkrat potrebujejo laškega jezika, kadar imajo z Lahom opraviti. Ker je tedaj za nemški jezik dovolj skrbljeno, naj se skrbí tudi za slovenskega in laškega.

Šolske stvari.

Šolska sporočila.

8. Letno sporočilo glavne šole v Črnomlji.

Častiti g. Jakob Gros, ravnatelj te glavne šole, je prav na svojem mestu; to nam že kaže spis, ki ga je postavil na čelo svojemu sporočilu. Naslov mu je: „Črtice o pisanji v ljudskih šolah.“ V svesti smo si, da je ž njim vstregel učiteljem vseh ljudskih šol. Še bolj se pa prepričamo o izvrstnosti ravnateljevi, ako opazujemo pregled posamnih naukov, ki se učé v tej glavni šoli. V lanskem pretresovanji črnomaljskega letnega sporočila smo izrekli željo, naj bi se namesti čbelarstva rajše privzela vinoreja, ki je veliko važnejša za črnomaljski okraj, in glej, letos že nahajamo med navadnimi predmeti glavnih šol in med petjem, sadjorejo in svilorejo tudi vinorejo. Tako je prav! Modri človek rad prejemlje dobre svete, naj mu dohajajo, od kodar koli; kajti prepričan je, da več očí več vidi. Imela je ta šola 5 učiteljev, 389 učencev in učenk v vsakdanji, 254 pa v nedeljski šoli, vseh skupaj toraj 643.

9. Letno sporočilo c. k. glavne šole v Postojni.

„Poezija v ljudskih šolah.“ Ta naslov je sestavku, v čegar prvem delu g. ravnatelj Janez Vesel (Vesnin) razlaga moč, ki jo ima poezija do človeškega srca, v drugem pa odgovarja vprašanju: „ali smé ljudska šola poslužiti se poezije?“ ter priporoča, da bi se na-njo bolj ozirala prihodnja berila, kakor se ta, ki so zdaj v rabi. Tudi nasvetuje, naj bi se jemale v berila pesmi naslednje: pravljice, pripovedke zlasti legende, iz

zgodovine zlasti domače, pa tudi občne, narodne pobožnega zapopadka, potem pa tudi krepke domorodne pesmi. Da pa pesem skozi in skozi prešine mlado srce, mora jo peti mladina in sicer s polnim čutjem in s krepkim glasom. — Važni ta sestavek sklepa g. ravnatelj z naslednjimi besedami: „Slovensko slovstvo ni ravno prerevno na pesmih naznanjene vrste, in zato smemo tudi pričakovati, da bodo naša berila tudi v tej vrsti ustrezale čedalje bolj. Pa najbolja knjiga ne koristi nič, če jo učenik ne zná rabiti, če ni tudi pri njem to prijetno soglasje med glavo in srcem, med umom in čutjem. Da more srčno čutje izbuditi in prav odgojiti, potrebuje učenik sam srca. Um more človek izobraziti do najviše stopinje, če je tudi njegovo srce strašno pogorišče in viharjev divjih surova zmes; da čustvenega človeka omika, imeti mora odgojitelj sam čutje, da navdušuje za vse lepo in plemenito.“

„Po tem še le bo nastopila lepša zora našemu narodu: vmazanih pesem hripavi glasovi bodo s časoma utihnili, veselje večernega počitka bo budilo večo ljubezen do dela, zadovoljnost prava se bo vselila v srca in znani J. Virkovi pesmi: „Sreče dom“ se bo spolnila zadnja vrstica:

Kje neki ima sreča svoj dom?
Kdo mi pové, kje našel jo bom?
V čistem le srcu ona kraljuje,
Srce nedolžno razveseljuje;
Sreča prebiva v sredi srcá,
V srcu poštenem tù je domá.“

Iz šolskih naznanil pozvedamo, da ima ta glavnica 5 učiteljev in eno učiteljico, ki deklice 3. in 4. razreda po trikrat na teden učí plesti in šivati, — učencev in učenk v vsakdanji šoli 349 v nedeljski pa 109, vseh skupah toraj 458. Razun navadnih predmetov se je učila tudi sadjoreja, ktere se je vdeleževalo 80 učencev.

10. Letno sporočilo glavne šole v Kranji.

Med tem, ko sta ravnatelja črnomaljske in postojnske glavne šole obdelovala v svojih vvodnih sestavkih znanstvene stvarí, obrnila sta se ravnatelja krajnske in loške glavnice na nravno polje. Kranjski ravnatelj g. Miha Lazar je svojemu sporočilu na čelo postavil lepi sestavek z naslovom: „šola in dom“, v kterem govorí o načelu, ktero imajo vse šole, in to je: mladini um bistriti in voljo k dobremu nagibati. Da se pa doseže namen, treba je, da starši podpirajo učitelje v težavnem a prevažnem poslu. V sklepu toraj našteva dolžnosti, ktere imajo v tem oziru starši in oni, ki prevzamejo učence v stanovanje in izrejo. — Šolska naznanila nam kažejo, da je imela ta šola 6 učiteljev in eno učiteljico za obrtnijsko žensko šolo; učencev in učenk v vsakdanji šoli 293, v nedeljski 212, skupaj 505. — Med predmeti, ki se učé na tej glavni šoli, ne najdemo razun navadnih nobenega; kako je neki to? Ali kranjska okolica ni ugodna niti sadjoreji niti čbeloreji? Naj bi se to blage volje prevdarilo!

11. Letno sporočilo glavne deške šole v Loki.

Omenili smo že, da tudi loški ravnatelj g. France Romè v vvodnem sestavku „otrok domá in v šoli“ obdeluje nravno polje. V prvem njegovem delu odgovarja na vprašanje: Kaj naj storé starši, predno otroka pošljejo v šolo? Reči moramo, da prav jasno in prisrčno starišem govorí na srce. V druzem delu pa popisuje otroka v šoli. Z naslednjimi besedami pa sklepa svoj podučljiv sestavek: „Imel bi še veliko omeniti, kako naj obe odrejilnici otrok skup se trudite preimenitno nalogo svojo dobro rešiti, imel bi saj še omeniti, kako naj bi šola pri koncu šolskega leta še enkrat po Tobijevo svojim rejenčkom, ki jih izpustí, ponovila jedro nauka, ki jih osrečuje celo življenje; imel bi omeniti, kako naj bi starši sami hvaležnost do šole s tem skazovali, da bi ne dopustili, da se to, kar je bilo v šoli zidano, naglo spet podira; pa da spis letošnji preveč ne naraste, naj bo le vam, ljubi šolarčki, še rečeno: „Spomnite se, kakošne in kolikošne dolžnosti in težave imajo z vami starši in šola! Skrbite, da ta dvojni trud pri vas ne bo zastonj. Pridno se poprimite lepih priložnost, da se kaj naučite. Zlata leta življenja so človeku leta učenja. Kolikor mlad se naučiš, toliko si za starost oskrbiš.“ — Imela je ta šola 5 učiteljev, dečkov in učencev v vsakdanji šoli 266, v nedeljski 87, skupaj 353. Predmetov, ki se učé v tej učilnici, nam g. ravnatelj ni objavil; prosimo ga, da nam blagovoli, v prihodnjem sporočilu tudi te naznaniti.

Da so vsà ta štiri sporočila čisto slovenska, nam pač ni treba omenjati; ravnateljstva so nam porok za to.

12. Razredba učenk v vnanji dekliški, obrtnijski glavni šoli pri čč. gg. Uršulinkah v Loki.

Že nadpis kaže, da imamo pred seboj le imenik po zgledu suhoparnih „perijoh“; vendar pa imajo te perijohe pred klassifikacijami ljubljanske normalke in uršulinske glavne šole v Ljubljani to prednost, da so čisto slovenske; zakaj da jim je razredba učenk v notranji šoli in odgojilnici pridjana v nemškem jeziku, temu ne najdemo nobenega vzroka, kajti učenke notranje šole so zunaj dveh vse domá na slovenski zemlji.

13. Programm und Fortgang an der k. k. Montanhauptschule in Idria 1866.

S čem večim veseljem smo dozdaj govorili o slov. sporočilih naših glavnih šol, tem veča nevolja nas spreletava, ko nam je govoriti o šoli, o kteri bi človek, beroč naslov, mislil, da se tiščí Frankfurta, ako ne bi vedel, da Idrija stojí prav na slovenski zemlji in da so stalni njeni prebivalci Slovenci ne le po rodu, ampak večidel tudi po duhu. Radovedni čitatelj po ponosnemu napisu „Programm“ kaj posebnega pričakuje — in kaj neki najde? Na enem listeku v osmerki stojí imenik učiteljev in učiteljic, pa naukov, ki se jih učé učenci in učenke. To ti je „Programm“ idrijske glavne ljudske šole, ki se napak imenuje „Montanhauptschule“, kajti pod tem naslovom bi človek mislil, da je šola za više rudarstvo. Idrija je rudarsko mesto, to je res; al njena šola je to, kar vsaka druga glavna šola. To vendar bi imelo vedeti ravnateljstvo. — Iz „programa“ pozvedamo, da je imela ta učilnica, s ktero ste sklenjeni tudi pripravniška in ženska obrtnijska šola, 7 učiteljev, 2 učiteljici, v vsakdanji šoli učencev in učenk 494, v nedeljski 134, pripravnikov 14, skupaj 642; „program“ vseh sicer našteje 840, nam se pa to dozdeva pogrešek, kajti učenke, ki so se učile ženskega obrtnijstva, in učenci, ki so se učili risanja in petja, so menda (saj večidel) učenci in učenke, ki so že všteti posameznim razredom. Med temi 840 je — kakor „program“ pravi — 172 „Fremde.“ Tega razločka nismo še brali v nobenem šolskem programu; saj vendar Idrija ni mesto, ki bi se ogradilo s kitajskim zidom, da bi samo za-se bilo in vsacega druzega krstilo za tujca. Ali pa so morebiti to Nemci, ktere g. ravnatelj Lesják svetu kaže in s tem morebiti misli podpirati tisto peticijo, s ktero so nekteri Idričanje zahtevali od dež. zbora nemške šole? Nejasno je na vsaki pot, kdo so ti „Fremde?“ — Iz „Fortganga“, ki je drugi oddelek tega tiska, se vidi, da izmed 494 učencev in učenk vsakdanje šole šolskim tirjatvam jih ni zadostilo 241 (toraj 3 manj ko polo-

vica) toliko namreč jih je tiskanih pod naslovom „zweite Fortgangs-Klasse“ in pa „schwachen Fortgang haben gemacht.“ Pač ogromno število, ki ga tudi ne nahajamo nikjer, in je vredno resnega prevdarka, kajti minuli so časi, ko se je najboljša šola imenovala tista, ki je največ učencev zapisala v „zweite“ ali „dritte klasse.“ — Kar se poslednjič tiče pisave imen, nahajamo tù več vrst pisav, omenjamo le treh: a) gajčice: Črne, Močnik, Alič; b) nemške: Erschen, Bratusch, Schonta; kako pa bomo tretjo imenovali? Naj nam častiti bralci pomagajo sami jo krstiti, ker metelčica ni, tudi dajnčica ne. V gosp. Lesjakovem spisu jo nahajamo tako-le: „Kossmač“, „Swetličič“, „Milnerschič“, „Urschič“, „Schniderschič“, „Boschič“ itd. Ne ostaja nam druzega kot to, da to pisavo, ki se nikjer še ne nahaja, imenujemo lesjačico, ki je mešanca nemčice in gajčice. In še te nam manjka, da ne bo konca ne kraja zmešnjav! V imenu naroda našega in v imenu postave, ki je odločno izgovorjena, kako naj se tiskajo vladina naznanila in šolske knjige, protestujemo zoper tako čobodro, kakor jo svetu kaže idrijski šolski imenik, in zopet prosimo visokočastitega konzistorija, naj taki pisavi, ki je na sramoto slovenščini, konec storí po pravilu, da se slovenska imena pišejo, kakor se izgovarjajo, slovensko, nemška pa nemško!

Ozir po svetu.

Potopis iz Srbije.

Spisal dr. J. Podliščekov.

(Dalje.)

Velko je prvi med Srbi dobil zlato rusko svetinjo ko znak odlične hrabrosti. Na to je poslal dragocene sablo ruskemu generalu Kamenskemu, ktero je nekemu bogatemu Turčinu v boji vzel. Al Kamenski ni hotel sprejeti sable, temuč jo pošlje Velku, dodavši še 200 zlatov, z izgovorom nazaj: „Tako sablo naj nosi ta, kdor je bil zmožen, jo Turku v boji vzeti!“

Ko so mu prigovarjali Rusje, kterim je bil iskren prijatel, da naj se ne imenuje „hajduk“, ker to pomeni razbojnika, jim odgovorí: „Grozno žal bi mi bilo, ako bi bil kdo bolji in veči hajduk od njega. Se ve, da srbski hajduki niso bili razbojniki, nego plemeniti sokoli, moč naroda srbskega, branitelji vere in domovine svoje. Da! oni so bili národni mučeniki; za narod, dom in vero so oni pozimi in poleti po planinah, v temnih hostah, v mrzlih brlogih ali pod milim nebom živeli, glad in žejo, mraz in strašne solnčne žarke trpeli, za narod se bíli, krí prelivali in mrli. Kolikor huje so Turki srbski narod pritiskali, toliko polneje so bile srbske planine in hoste narodnih čuvajev — hajdukov, gorečih narodnega ponosa in ljubezni do domovine in naroda. Njih cilj in konec je bil živeti po mrzlih planinah in temnih hostah, in od toda v slavo božjo in v maščevanje naroda svojega Turke neprestano napadati; darovali so svoje življenje Bogu, veri, narodu in domovini. — Ker koli so se s Turki sešli, tam so se tepli ž njimi; sovražnika niso šteli; čem več dušmanov, tem veči plen, tem veča slava. Njih telesna hrana bilo je to, kar so Turkom vzeli; njih veselje in duševna hrana bila je ž njimi bíti se, potem pa popevati junaških pesem pri brenčanji javorovih gosel. Narod svoj so oni pustili vselej in zmirom na miru; njega so le branili, nikoli ga niso napadali. Neorožane in siromake napadati so zmatrali za greh in sramote. Al osveta (maščevanje) jim je bila sveta. Vsak je rad in brez strahú poginil, ker je vedel, da njegovi pobratimi ga bodo osvetili.

Hajduk Velko ni bil nobene rečí tako lakomen kakor boja in plena. On je bil zmirom pripravljen, za eno dvajsetico svoje življenje vagati, in precej, kadar je kaj zgrabil, podelil je med svoje društvo. Njegova poslovica je bila: „Kadar imam jaz, naj ima vsak; al kadar jaz nimam, gorjé onemu, kdor ima, pa ne dá!“ — Zmirom je bil dobre volje, priljuden in vesel, trezen tudi vedno. On se s Turkom ni klal zarad kake namere; nego samo zato, da je Turk, in to zato, ker je Turk narodu srbskemu največ vrag. Rodú je bil priprostega in je ostal vse svoje življenje priprost. Brati in pisati ni znal, niti se učil; če tudi je bil najhrabriši vojvoda srbski, ni se drugače imenoval nego hajduk. Imena vojvoda, ki si ga je sam dal in ktero mu je po njegovi zaslugi Črni Juri in srbski sovet tudi potrdil, je imel samo za potrebo; al vpotrebljaval ga nikakor ni; nego imenoval se je samo: „Hajduk Velko.“ — Kje se je rodil, se nikakor ne vé. — Mogoče, da se je rodil po hajduško v visocih planinah ali v temni hosti v kakem mrzlem brlogu. V svojo četo ni jemal seljakov in zemljedelcev, nego samo neoženjene može brez posestva. Taki so mu bili duša in veselje, in jih je sebi ravne priznal; zato se je enkrat v Negotin-u s svojo ženo sporekel, ker njegovemu hlapcu (vojniku) ni tako dobro postregla kakor njemu. „To so vsi moja brača — ji je Velko rekel — toraj jim gre čast in posluga kakor meni.“

Največo slavo je Velko dobil pri odbrani Negotina leta 1813; tù pa je tudi smrt storil. Enega jutra gre on po navadi obkopov ogledovat in popravljat, kar ga zagleda turški topžija (pravijo, da je bil Francoz, ker Turčin ga ne bi bil pogodil?), nameri na-nj top, ga zapali in krogla raztrga nepremagljivega junaka Velko Petrovića kroz sredo na dvoje! Zadnja njegova beseda, ki so jo njegova zmirom veselja in šalepolna usta izgovarjala, bila je: „Drž“! — Gotovo je hotel izgovoriti „držite se!“ pa nagla smrt mu je hrabro besedo presekala in usta zaprla.

Tako je za narod in vero poginil največi junak naroda srbskega meseca julija 1813 — hajduk Velko Petrović; junak, ki se more meriti z Milošem Obilićem, Markom Kraljevićem, Strahin Banom itd. Na Velka je narod srbski, ko v svojega nepremagljivega junaka, gledal in narod je bil nepremagljiv, dokler je Velko živel; ko pa on naglo in iznenada umrje, je njegova slavna smrt vès narod kakor strela iz jasnega neba udarila! Vse se prestraši in nišče ni mogel v občem obupu in strahu Turku se upreti! Ta grozni strah in obup je tudi slavnega junaka Črnega Jurja po Velkovi smrti tako potrl, da je skrivaj in plah svoj narod, za kterega se je vzdignil in devet let slavno boril, zapustil in v Avstrijo bežal! Da je Velko pri življenji ostal, gotovo ne bi bila na narod srbski leta 1813. neopisljiva nesreča prišla; voditelji naroda ne bi bili naroda zapustili in preplašeni v Avstrijo bežali; po Velkovi smrti so vsemu narodu hrabra srca in junaške roke onemogle. (Dal. prih.)

Dopisi.

Iz Prage 11. avg. = *(Naše sedanje razmere. — Učilnica za kmetijstvo v Lobozici.)* Sprejmite par vrstic iz zlatne Prage, ker je pošta zopet odprta. Preživeli smo strašen čas, čegar spomin leta in leta ne bojo izbrisali. Naj kilavi centralistični časniki še kterikrat žalijo narod „česke korune“, segli jim bomo čez ves njih škilasti obraz! Boga pa bomo hvalili, kadar zapustí deželo našo sovražnikova armada in se znebimo nadlog, s kterimi vojska tlači deželo. Nekaj pa smo se vendar tudi naučili v tem bridkem času, in to je, da tudi

brez birokracije se svet naprej giblje; ostal nam je samo župan z mestnim odborom, in vse je bilo, saj ta čas, v lepem redu. In tako je bilo tudi drugod po deželi, kjer so uradnije zapustile mesta. Posebno pa bi bili ministerstvu hvaležni, ako nam kmalu grofa Lažanskega vzame; saj je že dosta dolgo namestoval deželnega glavarja. Grof Lažanski je, kakor še drugi deželni glavarji, mož iz Schmerligove dôbe: taki pa, če tudi imajo prav dobro voljo, niso več posihmal sposobni za deželne glavarje, kar je septemberski manifest končal Schmerlingov centralizem. Navada je železna srajca — toraj naj si spoznovalci Schmerligove sisteme ne silijo biti, kar po dolgi razvadi biti ne morejo. — Ker vem, da je „Novicam“ zeló mar za to, kako so kmetijske šole po svetu osnovane, naj vam naznanim sledeče: Na grajščini kneza Schwarzenberga v Lobozici se je natihoma kmetijska šola pričela in sicer že jeseni 1865. leta, ktero je konec junija pražka komisija ogledala in zeló pohvalila. V tej šoli je 9 učencev, ki se za svoj prihodnji kmetijski poklic tù podučujejo. Vsak učenec ima en jarem volov za delo in oskrbovanje. Učenci stojé pod neposrednjo skrbjo grajščinskega oskrbnika, vrlo razumnega možá, kteri ne skrbí samo za njih izobraženost v raznih kmetijskih opravilih, ampak tudi zato, da se tudi lepo in pošteno obnašajo. Večkrat na teden in sicer zvečer posebno pozimi, po navadi v sredo in soboto, dobivajo po dokončanih navadnih kmetijskih opravilih, teoretični poduk, ki ga jim daje viši oskrbnik Osumbor. S tem, da je knez svojemu višemu oskrbniku imenovane učence v kmetijstvu praktično in teoretično podučevati dovolil, kako se dá poljedeljstvo boljše in skrbnejše obdelovati in na višo stopnjo povzdigniti, je kmetijskemu ljudstvu vse okolice jako jako vstregel, in za to dobroto mu ne moremo dostojne hvale izreči. Ta šola pa ne prizadeva niti posestniku grajščine niti staršem učencev nikakoršnih stroškov. Učenci se podučujejo brez vseh stroškov, in dobivajo tudi stanovanje, jéd in plačilo enega hlapca, čegar opravila, razun najtežih del, tudi opravljajo. — Ali bi se ne dalo tacih učilnic tudi po Slovenskem osnovati. Mislim, da se ukaželjnih mladenčev ne bode manjkalo, — da bi bilo le tudi blagih grajščakov, ki temeljitega nauka privoščijo mladini naši.

V Buda-Peštu. — Naj po popisu budinskega mesta sedaj še pristavim, da Budin (Ofen) s starim Budinom vred blizo 70.000 stanovnikov šteje, kteri, razun nekaj prebivalcev srbskega mesta, vsi nemško govorijo, mladež pa tudi magjarski; šole in uradnije v Budinu so poslednja leta popolnoma magjarske, celó na nektere prižnice se je že jela magjarščina vrivati. — Ne morem se zdržati, da ne bi omenil pogovorov, ktere sem nedavno v neki družbi budinskih nemcev na lastna ušesa slišal. Jedro teh pogovorov je bilo, da budinski prebivalci in vsi Nemci na Ogerskem so dolžni, na vso moč na strani Magjarov stati ter Magjare v njihovih tirjatvah za popolno dosego 1848letnih postav neprenehoma podpirati. Eden izmed te družbe ni mogel svojih pajdašev zadosti zagotovljati, kako močno ga veselí, da sliši svoje otroke magjarski govoriti, da-si tudi sam magjarskega jezika ne razume; pa je že tudi prestar, da bi se ga še mogel naučiti; hudoval se je, da se pred 1848. letom ni na to gledalo, da bi se bila v budinskih šolah mladež v magjarščini podučevala. Eden sosedov ga pa tolaži, da v 10 letih bode v Budinu vse drugače, da v 10 letih bo v Budinu malo takih stanovnikov, kteri bi magjarski ne govorili. — Potem je krenil pogovor na hrvaške poslance, kteri so prišli v dogovor z Magjari v Pešt. Sila grozne pšice so zdaj letele na uboge Hrvate, da se niso hoteli na milo in nemilo Magjarom podvreči, — da za hrvaško deželo samoupravo in popolnoma narodno enakopravnost z Magjari tirjajo, — da so tako drzni, da se magjarskim zahtevam zoperstavljajo, da nočejo magjarske vlade (magjarskega ministerstva) za trojedino hrvaško kraljevino itd.; — ti hrvaški siromaki bi morali glada poginiti, ako bi jih ogerska dežela ne podpirala! — in tako je pšica sledila pšici, ne vem kako dolgo, ker nisem mogel tacega obrekovanja dalje prenašati, ter sem se raje iz združbe izmuzal.

Od kranjsko-štajarske meje 9. avgusta. — Juri Sveteč, stražaj na južni železnici štev. 272. blizo Hrastnika, je predsinočnjim strašno smrt storil. Ker morajo ubogi stražaji po tri in še več dni neprenehoma čuvati, je Sveteč brž ko ne zadremal; ko pa sliši vozove prigrometi, hotel je čez železnico še priti, se pa na šinah spodtakne, pade in vozovi grejo čez-nj. Glava mu je bila odtrgana, nogé in roke kakor odsekane, vès život tako razkosan, da so z lopatami kose in ostanke pobirali. Po več dni zaporedoma noč in dan čuvati, se ne izuti niti izsleči, toliko časa nikoli mirno zaspati, to je vendar od več, in razodeva malo usmiljenja tistih, ki so tako službo vpeljali. Delajte kolodvore manj gizdave ali jih ne predelujte tako pogostoma, pa si lahko prihranite denarja, da več stražarjev v službo vzamete, ki ne bojo trpeli kakor živina!

Iz Črnomlja 9. avgusta. J. K. — One dni, ko se je o napravi črne vojske mnogo govorilo, je govorica ta naše bele Kranjce zeló osupnila, kajti žalostni časi, ktere so že preživeli, so jim še vedno pred očmí. Še bolj so ženice žalovale, mislé, da gospodarji bodo morali delj časa dom in gospodarstvo zapustiti; ene so jokale, druge se z možmi spravljale, tretje še celó obupaje žugale, da kadar mož gré na črno vojsko, gré ženka v vodo. Lahko tedaj presodite, kako smo deželnemu odboru in ljubljanskim mestjanom hvaležni, da so odvrnili to nadlogo. — Ponočne straže so pri nas zeló ostre. Na špijone se jako pazi. V dokaz tega naj je častitim bralcem to-le: Pred 8 dnevi se je ključarski agent iz bližnje fabrike gradaške v noč tukaj zamudil. Siromak je gluh in mutast. Straža ga vjame, popraša: kdo da je? Siromak se vé, da odgovoriti ni mogel; začele so palice po njem padati. Revež je bil tepen — zato, ker ne zná govoriti. — Vreme je sicer za naša ilovičina zemljišča ugodno, vendar imamo dežja dovelj že do sv. Mihela. — V naši farni cerkvi se nov véliki oltar napravlja; res treba ga je bilo že zdavno. Drugi pot kaj več o njem, ko bomo videli, kakošno da je delo. — Preteklo nedeljo jo je tukajšnji odvetnik in notar g. dr. Valentin Prevec v Kamnik na Gorensko odrinil. — Včeraj ob poli ene popoldne smo tukaj potres čutili od zaboda proti izhodu. Z Bogom!

S Slapa pri Vipavi. — *(Ledeniki v slapenskem gozdu.)* V nekaj letih so na raznih krajih gozdnatega Nanosa ledenike našli, letošnjo pomlad tudi v slapenksem gozdu. Ker se ledú v sedanjih časih dosti porabi in se za-nj tudi gotovi denarci potegnejo, imajo ledeniki veliko važnost in sicer največo za tiste srenje, ki jih imajo na svoji zemlji. Vreden je tedaj tudi slapenski, da o njem besedico spregovorim, Slapencem v spodbudo in posebno srenjskim možem v prevdarek.

Ker je omenjeni ledenik na slapenski zemlji, imajo le Slapenci pravico do njega, le oni smejo led sekati, ga iz jame iznašati in odtod v Trst ali kam drugam prevažati; še le, če oni to delo drugim prepustijo, bodisi ker ne morejo zadosti delavcev va-nj pošiljati ali ker nimajo zadosti volarjev in konjarjev, da bi led v Trst prevažali, smejo tudi drugi pri tem delu denar služiti. Al Slap ni tako slab, da bi moral ledenik tujcem prepuščati. Slap ima dovolj krepkih in zato spo-

sobnih delavcev, ki bi radi tiste lepe denarce na dan služili; slapenskim fantom, ki so ko rosa, in tudi možem je milo pri srcu, videti druge v delu, sami pa morajo domá z družinico v revah in nadlogah roke križem držati in pohajati, ker na polji nimajo o poletnem času več toliko dela. Na Slapem je tudi dovolj volarjev, ki bi s svojimi voliči radi za tako plačilo vozili, in konjarjev, ki bi se tudi ne branili s parom kónj 15—18 gld. na dan zaslužiti. Pa pri takih rečéh je treba tudi moža, ki vélikemu kupcu led po dogovorjeni ceni v Trst prodaja, od njega denar dobiva in sekače in nosače plačava. Vprašam: Ali bi ne mogel biti tudi ta Slapenec? Če si ne upa en sam vsega prevzeti, naj se združita dva, trije ali štirje premožniši in videli bodo, kake dobičke bo sopet to donašalo.

Tedaj Slapenci! zdramite se, glejte, kako se vam denar kaže, le treba je, da ga znaste prijeti. Pomnite Vodnikovih besed, ki pravi:

Glej stvarnica vse ti ponudi,
Le jemat' od nje ne zamudi,
Leniga čaka
Strgan rokal,
Palca beraška
Prazni bokal.

Slehern vas si pri tem lahko svoje okolščine zboljša. Vi dvanajsteri pa, ki ste izvoljeni, da čujete nad blagrom svojih sosrenjčanov, prevdarite dobro, ali bi se ne moglo vse to zgoditi; na strani vam stojita moža previdna, skušena in za vaš blagor uneta. Pazite, kaj vam svetujeta vaš visokočastiti farnik g. M. Koder in vaš mnogospoštovani župan g. J. Frjančič! Če do zdaj níste pravega zadeli, glejte, da hitro popravite; k temu imate tudi denarno pripomoč, saj je že nekaj v vaši blagajnici. — O tem še kaj pri priložnosti, če bo drago.

France Frjančić.

Iz Ljubljane. To, da se je menda po naključbi na Dunaji snidlo več slovanskih veljakov, dela dunajskim centralističnim časnikom grozen nemir. Raznesli so te dní celó njihov program, po kterem je namenjeno, Avstrijo to stran Litave v tri skupine (grupe) razdeliti, vsako s svojim skupinskim deželnim zborom, tako, da bi Česka, Moravska in Šlezka delala eno skupino, Galicija s Bukovino drugo, in vse druge dežele tretjo skupino. Mi Slovenci bi po tem takem spadali z nemškimi Korošci, Štajarci, Avstrijanci, Salcburžani in Tiroljci v eno skupino. — Ne verjamemo, da bi v vsem tem le drobtinica resnice bila; po vsi podobi je to vse gola zmišlija ali časnikarska raca, ki splava po vodi, kakor mnogo druzih; saj ni mogoče, da bi nas Slovence naši slovanski bratje, in to brez naše vednosti in volje silili v družbo, v kteri bi se nam po vsi priliki slabeje godilo, ko njega dni v rajnem dunajskem reichsratu; kajti ondi smo imeli v družbi s Čehi, Poljaki in Rusini vsaj tovarše svojega trpljenja; a zdaj bi mi stali proti ogromni nemški večini sami. Iz te moke ne bo kruha! V tako združbo mi Slovenci nikdar ne privolimo; temveč bi glasen protest povzdignili že proti sami misli. — Ako se ima Avstrija po historičnih skupinah ustrojavati, imamo mi svojo notranje-avstrijsko skupino; vendar smo tudi te trdne misli, da močneja ko stara historija je še stareja pravica narodnosti. Naj ne zabijo možje, ki imajo odločen glas zastran avstrijske osode, da narodnost je geslo, ki giblje sedanji svet; naj ne zabijo, koliko stiske, škode in nesreče je prestala Avstrija, ker se je ideji narodnosti trdovratno ustavljala. Videant consules!

— V četrtek je potoval svetli nadvojvoda Albrecht z velikim spremstvom viših vojakov skozi Ljubljano na Laško. Na kolodvoru so se mu razun mnoge vojaške gospôde poklonili gospod deželni poglavar, milostljivi knezoškof, gospod župan z mestnim odborom. Poslovil se je slavni nadvojvoda od mestnega odbora s temi-le prijaznimi besedami: „Veselo je vselej priti v mesto, ktero se o patriotizmu tako odlikuje kakor Ljubljana.“

— Komisija zarad kolere je v nedeljo imela drugo sejo, v kteri je posebno za to šlo, da se oskrbí bolnišnica za kolera-bolnike, ako bi utegnila bolezen v Ljubljano priti. Ker zeleni vitrijol najbolj vzame smrad gnojniščem, kanalom itd., in ker je zoper vsako kužno bolezin in tudi zoper kolero poglavitna pomoč to, da se zatare povsod smrad, bode komisija razglasila poduk, kako se zeleni vitrijol, ki je prav dober kup, rabi v taki potrebi.

— Po naznanilu c. k. deželnega vojaškega poveljstva se je med voli, ki so za živež cesarske armade nakupljeni, na Ogerskem in v doljni Avstrii zeló hudo goveja kuga prikazala in že veliko goved pomorila. C. k. vojno ministerstvo je vse čede, v kterih so bolni voli, v ostro prepoved dala, da se obvaruje razširjenje te grozovite kuge, ki je večidel naslednica vojská. Bog obvari Avstrijo še te nadloge!

— Gosp. dr. Gregorič pride za vodja in zdravnika v bolnišnico za sifilitične ljudí v Pakrac v Slavonii.

— Ljubljanske vojaške bolnišnice se praznijo, ker ne dohaja več sila ranjenih iz Laškega; ker pa tudi vojaški zdravniki nimajo opravila na bojiščih, so začeli sprejemati bolnišnice, kjer so dozdaj bili drugi, nevojaški zdravniki. Na Goričane v škofov grad so danes poslali nekoliko bolehnih oficirjev. — Ker ni bilo zadosti operatêrjev, je g. dr. Fux, primari kirurgičnega oddelka naše bolnišnice, bil večkrat na pomoč ranjenim vojakom, ki so ležali v vojaški bolnišnici na strelišču in je deloma tù, deloma v svoji bolnišnici, kamor so začasno bili vojaki prenešeni, naredil srečne operacije; tako je enemu na prednjem delu noge izsnel člen (po Chopartovi amputacii), druzemu je umetno izsnel srednji in kazalni prst, da je ranjencu ohranil palec (najvažnejši del roke) in pa mali in primažinčni prst; mnogim je izrezal treščice od kostí, varovaje pokostnico itd.

— V zboru novih odbornikov in namestnikov trgovske in obrtnijske zbornice 9. dne t. m. je g. V. C. Zupan za predsednika, g. J. N. Horak za podpredsednika izvoljen. Po takem je tedaj po dolzih homatijah zbornica na novo ustanovljena v udih in glavah.

— Štiri kompanije kranjskih deželnih strelcev štejejo 512 mož. Od enega njih udov 3. kompanijo smo prejeli sledeče slovó za razglas v „Novicah“: „V kratkem se ločimo od vas, da gremo nad sovražnika in branimo mejo slovensko. Za tega voljo se Vam, dragi rojaki, priporočamo, da prosite ljubega Boga za nas, da se srečno bojujemo za blagor Avstrije in domovine. Z Bogom očetnjava! Hajdmo, hajdmo v boj — za dom in venec svoj!“

Jože Vesel.

— Iz Pueble v Mehiki se nam piše žalostna novica, da avstrijski četi iz Matamorosa, ki je bila prednja straža brigáde Olvere, je pri napadu sprevoda 2. julija bilo 120 mož ubitih, vsi ostali pa so vjeti. Ne enega oficirja ni nazaj. Brž ko ne je izdajstvo te nesreče krivo. Vrednost oropanega blagá in denarja znaša čez 2 milijona pesos-ev. Velika nesreča za cesarstvo mehikansko, ki se mu že tako hudo godí. Cesarica gré v Paris, Bruselj in na Dunaj, da bi pomoči dobila za mehik. cesarstvo.

— Ravno kar nam je došel dopis, iz kterega vidimo, da je naš rojak gosp. Henrik Penn prevzel vredništvo novega časnika „Oesterr. Gartenlaube“ v Gradcu, ki začne izhajati septembra meseca. — Nam ta novíca ni nič kaj po godu zato, ker pričakovano

slovensko gledišče v Ljubljani izgubí po takem glavno osebo.

— „Glasnik“ piše v listu 8. iz Celovca, da v seji družbe sv. Mohora 12. julija je sklenil odbor: tiskanje vseh družbinih bukev za prihodnje leto prepustiti sloveči Blaznikovi tiskarnici v Ljubljani, ker med vsemi poprašanimi tiskarnicami bukve najcenejše tiska. — Iz celovškega „Glasnika“ prepišemo te vrstice le „ad notam tistim, kterim je beseda „najdražje“ priljubljena.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Nadjali smo se, da moremo danes že kaj gotovega povedati iz Laškega; al vse, kar do danes vemo, je to, da boja sicer ni, pa tudi primirja še ne, ker razprave, ki so med našo in laško vlado v Kormonsu zavoljo prihodnje meje med laškim kraljestvom in našim cesarstvom, še niso dognane. To pa je gotovo, da se je laška armada s Tirolov in tudi z beneške zemlje umaknila za reko Talment (Tagliamento, ki s tirolskih hribov izvira in se v jadransko morje izteka) do tiste meje, ktero naša vlada zahteva, da se na tej podlagi začnejo obravnave zastran mirú. „Veseli smo pričakovali — pravi dopisnik od Soče v „Slovencu“ — da se bo tistih 30.000 Slovencev, ki spadajo pod Videmško škofijo, od Beneškega ločilo in k nam goriškim Slovencem pritisnilo, zdaj pa slišimo, da Lahoni hočejo Goriško raztrgati in lep kos Benečii pritisniti.“ Al mislimo vendar, da se spametovajo tudi tisti prenapetneži, kterim Mazzini, Garibaldi in drugi dajó parolo in s kterimi ima kralj sam velike težave. Zato mislimo, da je mir tudi na Laškem blizo. — 9. dne t. m. je bila v Pragi prva obravnava za mir, kterega želí naša vlada hitro, pa ga tudi ne bo overala pruska. — V Berlinu se je že začel deželni zbor; sklenila je zbornica enodušno kralju pokloniti adreso. Kdaj se bode pri nas sklical deželni zbor ogerski in se potem sklicali zbori druzih dežel, se še nič ne sliši. Naj se ne odlaša predolgo — pravi po pravici „Zukunft“ — kajti to je bila poslednja dolga leta Avstrii velika nesreča, da je cincala o stvaréh, kterim je naglica potrebna bila. „Sada je Avstrija posvema povračena svojim narodom — piše „Sviet“ — ona je danes habsburška monarhija, u kojoj nam je personificirana avstrijska federacija“ — naj se tedaj tudi prične razgovor deželnih zastopnikov o njeni novi osnovi. — Kakor vladna „Debatte“ piše, misli vlada namesti bankovcev po 1 in 5 goldinarjev izdati novih državnic (Reichsschatzscheine) in sicer za 300 milijonov, s kterimi bo nazaj vzela izdanih 150 milijonov dosedanjih državnic (po 1 in 5 gld.), 30 milijonov bo obrnila za poravnavo undanjega posojila, ostali znesek pa rabila za navadne državne potrebe. Vse to kaže tudi potrebo, da se zopet kmali prične ustavno vladanje. — Kolere je čedalje več v okolici dunajski, na Českem in Moravskim in v Bukovini; posebno hudo razsaja v Berlinu, kjer do konca julija zbolelo je okoli 5000 ljudi in jih polovica pomrla; huda je tudi na Ruskem itd.

Račun dohodkov in stroškov za Slomšekov spominek.

Skupnina prejšnjega prešteva 1957 gold. 38 kr. dva cesarska zlata $3\frac{1}{2}$ križastih tolarjev in 8 dvajsetic. Dalje so darovali gospodje: Novak Vinc., župnik v doljni Pulskavi; Klein Florijan, župnik pri sv. Florijanu, vsaki 5 gold. Fantje in dekleta iz Paške fare 10 gold. Pervi znesek tega, kar so obljubili bogoslovci II leta v Mariboru 8 gld. Duhovstvo zelinskega okrožja 12 gold. Krašovec Juri, župnik v Šmartnem pri Kranju, 5 gld.; Gros Anton, kaplan tudi tam, 2 gold. — V Verhniški dekaniji so darovali: Boner Jožef, dekan na Verhniki, 3 gold.; Fada Jakop v Polhovem gradcu 2 gld; Jugovic Anton v Borovnici, Štrucelj Mat. v Rakitni, Marinko Janez v Logatcu, Čadež Janez, ravno tam, Rihar Fr. v Hotederšici, Vidmar Matej v Rovtah, Okoren Ign. Podlipo, Lavrič Jož. v Zaplani, Bartol Balt. v Š. Joštu, Povše Fr. v Černem verhu, Jerala Aleš v Horjulu, Bašelj Tom. ravno tam, po 1 gold. Člani Mariborske čitavnice 3 gold. Skupnina vseh dohodkov 2024 gold. 38 kr., stroški mesca julija za poštnino 55 kr., tedaj še ostane čistih dohodkov 2023 gld. 83 kr., dva cesarska zlata $3\frac{1}{2}$ križast. tolar., in 8 dvajsetic.

Opazka. Imena dariteljev prejšnjega prešteva: V Semiški dekaniji so darovali: Krašovic Anton v Adlešiču, Rozman Lovro v Starem tergu, po 2 gld. Volčič Jan. v Dragatušu 5 gld. Skubic Martin v Semiči 4 gld., Svetlin F., ravno tam, 3 gld.; Šos Mih. v Preloki, Zadnik Simon, ravno tam, Šutaj M. v Černomlju, Pleško Fr. v Semiču, po 1 gold. — V Gornjograški dekaniji: Florijančič Jožef v Gornjem gradu, Jug Andrej v Rečiči, po 10 gold.; Zorko Janez v Gornjem gradu, Ženl Jožef v Lušah, Janc Janez v Zovepah, Šribar Janez v Ljubni, Pivec Gregor pri sv. Mihaeli, Orožen Valent. v Šmartnem, Dornik Kašpar v novem Sadu (Novi štifti), Berenšek Juri v Žavepah, po 5 gld.; Šparhakel Janez v Lučah 3 gold.; Zlatinšek Anton na Rečci 4 gold. Zbirka gosp. dr. Bleiweisa: Dr. Bleiweis J., vrednik „Novic,“ 10 gold., dr. Kosta Etb., župan v Ljubljani, dr. Zupanec Jern., c. k. notar, Sovan France posestnik, Poklukar Jož. korar, vsi v Ljubljani, po 5 gold., Lesar Anton profesor na realki, Zupan V. L. tergovec, Bleiweis J. kupec, vsi v Ljubljani, Kromer Filip župnik v Nemšk. Rovtu na Tominskem, po 3 gold.; Svetec Luka, magistratni komisar, Debevec Jožef posestnik, Vilhar Ivan tergovec, vsi v Ljubljani, po 2 gold.; J. K. v Ljubljani, Stranecki, tergovec v Idrii, Ukman Ant., župnik v Tomaji, po 1 gold. — V Vuzeniški dekaniji: Goluf Anton, Drozg Anton kaplan, Pahernik Anton, vsi v Vuzenicah, Grobelnik Martin v Vuherju, Toporišič in Fara sv. Primoža, po 5 gold. Jaric Ant. v Terbonji, nekoliko neimenovanih Vuzeničarjev 4 gold., Pahernik Fr. v Vuherju, Gajšek Franc, kaplan, Mastnak Jakop, oba v Ribnici, Pogelšek pri sv. Antonu, Podlesnik Anton ravno tam, Kresnik Vinc. v Vuzenicah, po 2 gld. Nekoliko neimenovanih Vuherčanov 2 gld. 50 kr. Končnik Ant. v Arlbergu, Urban Jan. v Vuherju, Gregelj Jožef, Puher Karol; Lobenwein Fr., Grubeljnik Gregor, vsi v Ribnici, Mravljak Ant., Kovač Fr., Stirden, vsi pri sv. Antonu na Pohorju, nekoliko neimenovanih Terbančanov, Pušnik Ant. v Vuzenicah, Remšnik Anton, Bernhart Janez, Kolar Peter, Gentilini P., Umbrasoli Pavel, Kata in Julija N., vsi v Vuzenicah, po 1 gold. Šamp, Červeni, Haftler, Podlesnik, Vodenik Anton, vsi v Vuzenicah, po 50 kr. Kafel Fr. zidar, Strohmajer, Kifer, vsi v Vuzenicah, po 20 kr. — Kölbel Karol, Karinčič J., oba v Vuzenicah, po 40 kr.; Lavko Marija v Vuzenicah 50 kr., Ladinik Jan., ravno tam, 35 kr. — Zbirka g. Pirca v Gorici: Sušnik Lovro, župnik pri sv. Križu na Ipavskem, 5 gld., Marušič And., profesor verozakona, Kociančič Štefan, profesor bogoslovja, Vinkler And., c. k. uradnik, Šolar Ivan, vsi v Gorici, po 2 gold.; Kafol Štefan, preglednik cerkvenih preštevov, Sfilogoj Anton, mestni kaplan, Furlani Jož., duhoven; Marušič Jožef, katehet normalskih šol; Respet And., profesor bogoslovja; Rolter Miha, podvodja v semenišču; Lazar Matija, gimnazial. prof.; Jeglič And., vodja deželne poštevnije, vsi v Gorici; Vuga Peter, kaplan v Štiaku, po 1 gl.; Kumar Ant., vodja mestne šole v Gorici 50 kr.

(Dalje nasl.)

V Mariboru 1. avgusta 1866.

Dr. Matija Prelog, denarničar.

Listnica vredništva. Gosp. A. Žg. v Pod: Prejeli; pride drugi pot gotovo. — Gosp. J. P. v Kr: Tudi gotovo drugi pot.

Kursi na Dunaji 13. avgusta.

5% metaliki 60 fl. 25 kr.	Ažijo srebra 127 fl. 75 kr.
Narodno posojilo 65 fl. 25 kr.	Cekini 6 fl. 15 kr.

Žitna cena

v Ljubljani 11. avgusta 1866.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 4 fl. 50. — banaške 5 fl. 8. — turšice 3 fl. 50. — soršice 4 fl. —. — reži 3 fl. 20. — ječmena 2 fl. 68. — prosa 2 fl. 92. — ajde 3 fl. 3. — oves 2 fl. 40.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.